

Matyaszewski, Mariusz

Wyniki nadzorów archeologicznych przeprowadzonych w obrębie podwórza Jezuicka 1-7 na Starym Mieście w Lublinie

---

Archeologia Polski Środkowowschodniej 4, 181-184

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

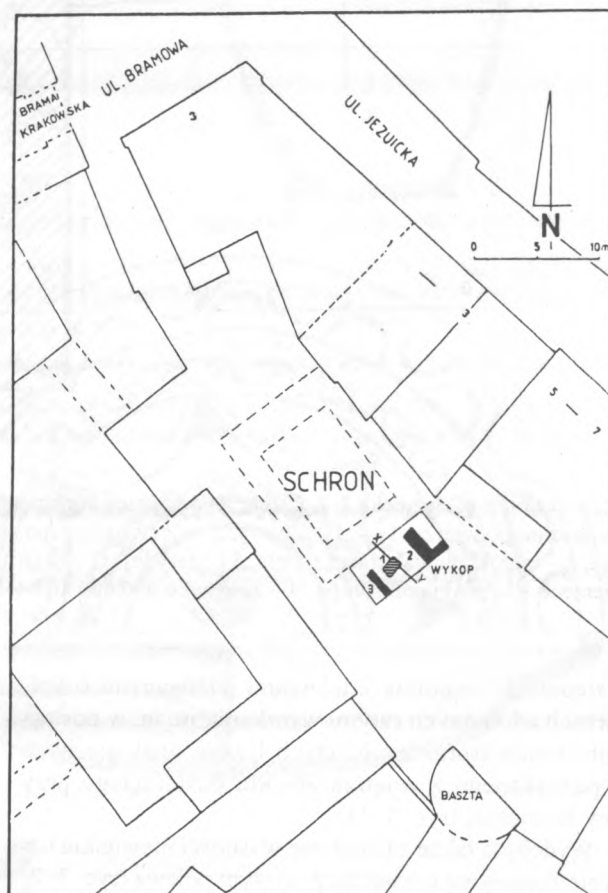
Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

MARIUSZ MATYASZEWSKI

WYNIKI NADZORÓW ARCHEOLOGICZNYCH PRZEPROWADZONYCH W OBRĘBIE PODWÓRZA JEZUICKA 1-7 NA STARYM MIEŚCIE W LUBLINIE

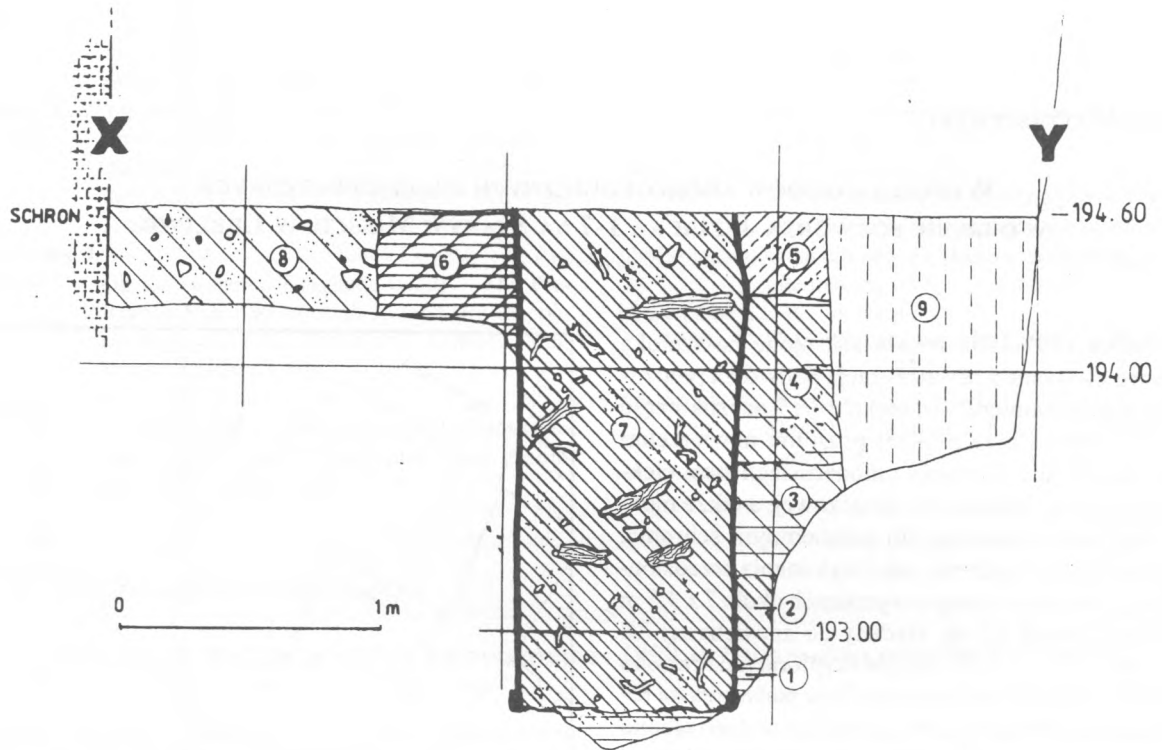
W latach 1997-1998 trwały zakrojone na szeroką skalę prace związane z rewaloryzacją podwórza położonego na tyłach kamienic Jezuicka 1-7. Znaczna część robót prowadzona była poniżej poziomu nawierzchni i dotyczyła głównie wymiany i modernizacji sieci elektro-energetycznej, sanitarnej i deszczowej, a także montażu stacji trafo w istniejącym podziemnym schronie. W celu instalacji urządzenia, jak i wykonania przedsiionka-włazu, wykonano wykop o wymiarach około 7 x 3,5 m i głębokości ponad 3,5 m, styczny do zewnętrznej SE ściany schronu (ryc. 1). W trakcie eksploracji natrafiono tuż poniżej podsypki pod nawierzchnią podwórza na relikty murów, zaś na głębokości około 2,5 m dostrzeżono w centralnej partii wykopu skupisko ceramiki oraz śladowe ilości zbutwiałego drewna. Po doczyszczeniu i doprowadzeniu powierzchni wykopu do jednolitego poziomu widoczny był w tym miejscu zarys prostokątnego obiektu. Od głębokości 2,9 m rozpoczęto eksplorację zarówno jego wnętrza, jak i bezpośredniego otoczenia od strony SE (ryc. 2: cięcie X-Y). Konstrukcję stanowiły pionowo wbite deski – dranice, w narożach wzmocnione słupami. Ich ślady w postaci pionowych smug zbutwiałego drewna, widoczne były szczególnie w NW partii obiektu. Przy tego typu konstrukcji, dla jej stabilności, deski wypełniające wydrążoną jamę rozparte być musiały od wnętrza poziomymi belkami. Ich pozostałości stanowiły fragmenty drewna znajdujące w obrębie zasypiska utworzonego przez brązową organiczną ziemię zawierającą znaczne ilości kości zwierzęcych.

Wymiary konstrukcji w przekroju poziomym wynosiły 1,25 x 0,85 m, a dłuższy bok zorientowany był wzdłuż osi NE-SW. Na głębokości 4,8 m poniżej obecnej nawierzchni podwórza (poziom 192,70 m n.p.m.) zarejestrowano dolną partię obiektu, wykonaną z belek w formie prostokątnej ramy. W nią to wpuszczone były pionowe dranice tworzące ściany. Z wnętrza pozyskano kilkakrotnie fragmentów wyrobów ceramicznych datowanych na wiek XVI. Zabytki, niekiedy zachowane niemal w całości, bądź w stopniu dającym podstawy do ich rekonstrukcji, reprezentują wysoki stopień wykonania (ryc. 3). Uwagę zwraca przede wszystkim bogato zdobiony talerz półmajolikowy, którego kompozycję poszczególnych partii tworzy ornament geometryczny w postaci łuków, linii esowatych i zwielokrotnionych kropek oddzielonych od siebie dookólnymi liniami (ryc. 3: 3). Przeciwnastawny, choć znacznie skromniejszy akcent roślinny, umiesz-

Ryc. 1. Lublin, ul. Jezuicka 1-7. Lokalizacja odsłoniętych reliktyw w wykopie pod przedsiionek montowanej w stropie stacji trafo: 1 – dół kloaczny; 2, 3 – mury dawnej zabudowy działki Jezuicka 5.

czony jest na dnie naczynia. Ornament malowany brązowo-zieloną angobą na surowej glinie pokrywa przezroczysta polewa o oliwkowym zabarwieniu. M. Mierostawski (1997, s. 144) analizując ceramikę półmajolikową z Zamku Królewskiego w Warszawie, zaliczył talerze o dużych średnicach (powyżej 30 cm) do trzeciej grupy. Analogiczny typ wylewu występuje w 90% najwcześniejszych egzemplarzy i według Mierostawskiego, także ze względu na rodzaj zdobienia, naczynia takie należą do najstarszych wyrobów półmajolikowych i pochodzą z połowy XVI w. (tamże, s. 145-146). Często też

Ryc. 2. Lublin, ul. Jezuicka 1-7. Cięcie X-Y poprzez konstrukcję dołu kloacznego, zarejestrowane od głębokości 2,9 m poniżej nawierzchni podwórza: 1 – less calcowy, 2 – ciemnoszara spoista ziemia, 3 – żółty less, 4 – brązowa ziemia z wkładkami żółtego lessu, 5 – szarobrazowa spoista ziemia, 6 – szary less, 7 – brązowa organiczna ziemia zawierająca m.in. fragmenty drewna i kości zwierzęce, 8 – wkop pod schron, 9 – zasypisko wykopu archeologicznego z 1968 r.

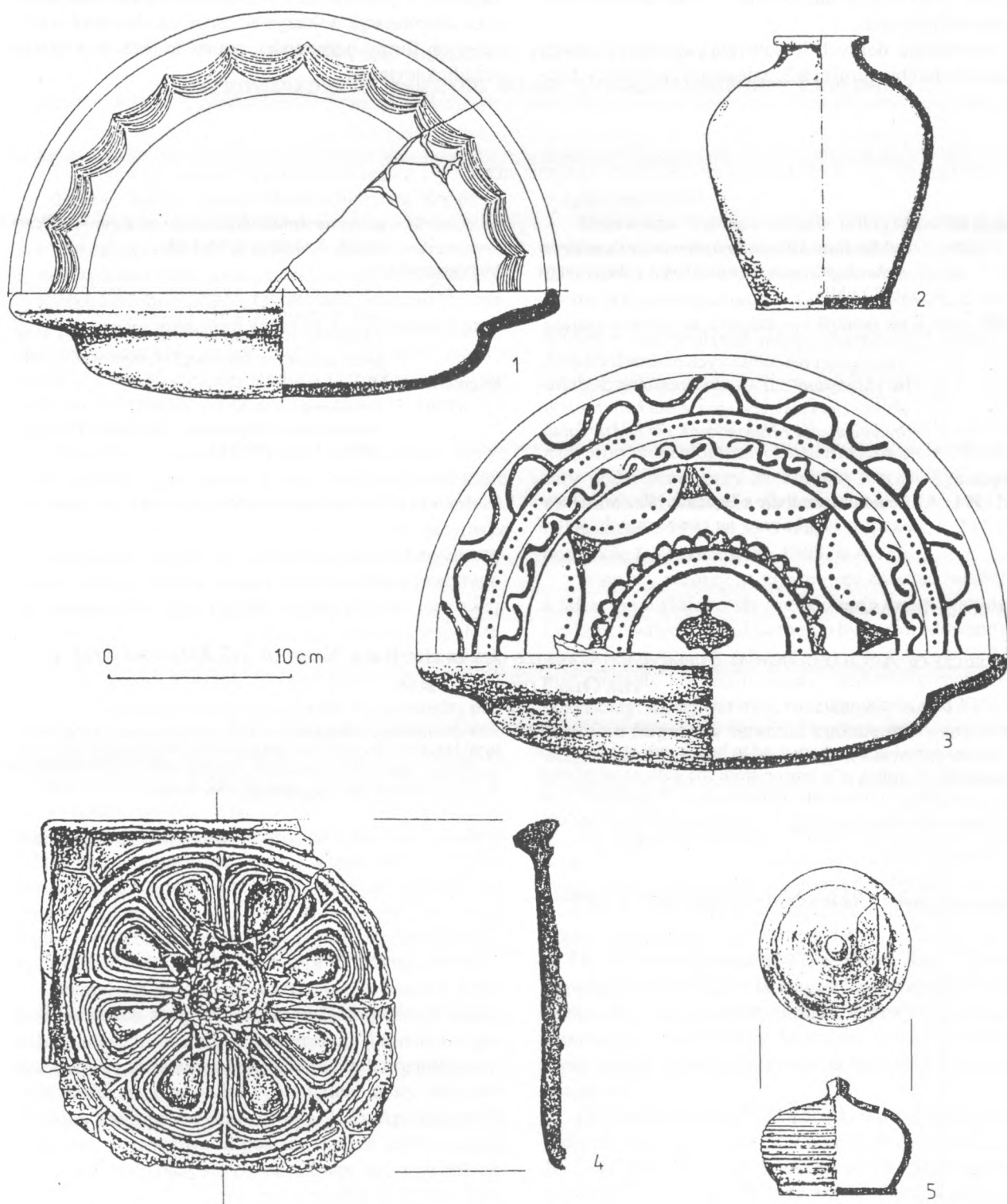
występowały wspólnie z talerzami polewanymi o kołnierzach zdobionych rytymi wzorkami, m. in. w postaci rzędu wielokrotnionych rytych łuków, analogicznych do pozyskanego z wnętrza obiektu odsłoniętego przy ulicy Jezuickiej (ryc. 3: 1).

Wydobyto także zachowane w całości niewielkie naczynie faszowate o wnętrzu pokrytym polewą (ryc. 3: 2) oraz skarbonkę z poziomym wlotem na monety, zdobioną dookołnymi gęstymi żłobkami (ryc. 3: 5). Zaprezentowany w sprawozdaniu zespół zabytków uzupełnia partia licowa kafla płytowego, pokryta ornamentem roślinno-rozetowym w formie stylizowanych rozchylonych ośmiu płatków kwiatu ujętych w okrąg (ryc. 3: 4). Egzemplarze o tożsamyh cechach stylistycznych znane ze stanowiska 1 z Będziemyśla są łączone z kaflarstwem renesansowym i mogą być umieszczone w granicach XVI w. (S. Czopek 1994, s. 102, ryc. 10; s. 103, ryc. 13; s. 104, ryc. 14).

Odkryty obiekt zinterpretowany został jako relikw dołu kloacznego w postaci studni chłonnej. Zbiorniki takie służyły do wprowadzania nieczystości i wymagały – w odróżnieniu od zbiorników bezodpływowych – tylko okresowego oczyszczania ze względu na osadzanie się wyłącznie suchej masy. W znanym w literaturze średniowiecznym i renesansowym materiale śląskim reprezentowane są jedynie obiekty, które według współczesnej klasyfikacji mieszczą się w kategorii studni chłonn-

nych. Najstarszą formę prezentują właśnie kloaki szalowane deskami bądź okrągłakami, czasem dla stabilizacji rozpartymi (C. Buśko 1996, s. 107). Wcześniej, także w trakcie nadzorów archeologicznych, doszło do odkrycia w piwnicy oficyny kamienicy Rynek 7, pozostałości dwóch prostokątnych dołów chłonnych. Zlokalizowane były w niewielkiej odległości od siebie, zaś ich wymiary w rzucie poziomym wynosiły 1,7 x 1,7 i 1,6 x 1,2 m. Z wypełniska jednego z obiektów wydobyto zespół ceramiki pochodzący z XIV-XV w. (P. Boruch 1987, s. 6, il. 5,6).

Zaprezentowany w sprawozdaniu relikw XVI-wiecznej kloaki znajdował się w obrębie działki nieistniejącej dziś kamienicy Jezuicka 5. Budynek ten uległ w czasie II wojny światowej całkowitemu zniszczeniu i nie posiada osobnego opracowania naukowo-historycznego. Odkryte w NE części wykopu kamienne mury (od strony odtworzonej w latach powojennych w dość dowolny sposób zabudowy), stanowić mogły zarówno relikw fundamentu ściany zamykającej pierwotnie trzeci trakt kamienicy, jak też jej wewnętrznego podziału (ryc. 1). Dolne partie murów przecięły szereg nawarstwień, w tym datowane ceramiką na okres XIV-XV w., możliwe więc, że istniały one już w czasie funkcjonowania odkrytego dołu chłonnego, urządzenia lokalizowanego zazwyczaj na tyłach działki. Odsłonięty w SW części wykopu mur

Ryc. 3. Lublin, ul. Jezuicka 1-7. Wybrane zabytki ruchome z wypełniska XVI-wiecznego dołu kloacznego związanego z nieistniejącą zabudową ul. Jezuickiej 5.

– wykonany z cegieł, węższy i płycej posadowiony – może być związany z XIX-wieczną, nieistniejącą już oficyną. Na podstawie zachowanych przedwojennych planów, relikw utożsamiać można z fundamentem ściany działowej budynku.

Sekwencja dolnych lessowych i spoistych nawarstwień w obrębie profilu SE, zalegających poniżej datowanych ceramiką na XIV-XV w., sugerować może istnienie w przeszłości rodzaju wału, najprawdopodobniej przebiegającego w kierunku NE-SW. W kontekście lokalizacji w pobliżu XIV-wiecznych murów miejskich, taka interpretacja wskazywać może na obecność wcześniejszej formy obronności, zapewne jeszcze z okresu przedlokacyjnego.

wanych ceramiką na XIV-XV w., sugerować może istnienie w przeszłości rodzaju wału, najprawdopodobniej przebiegającego w kierunku NE-SW. W kontekście lokalizacji w pobliżu XIV-wiecznych murów miejskich, taka interpretacja wskazywać może na obecność wcześniejszej formy obronności, zapewne jeszcze z okresu przedlokacyjnego.

LITERATURA

- Boruch P.
1987 *Lublin-Stare Miasto. Dokumentacja z nadzorów archeologicznych przy obiektach różnych*, mps SOZ Lublin.
- Buśko C.
1996 *Urządzenia wodno-kanalizacyjne w średniowiecznych i renesansowych miastach śląskich*, [w:] *Materiały z II Międzynarodowej Sesji Naukowej Uniwersyteckiego Centrum Archeologii Średniowiecza i Nowożytności w Łodzi*, Toruń, s. 93-117.
- Czopek S.
1994 *Renesansowe kafle z Będziemyśla*, [w:] *Garncarstwo i kaflarstwo na ziemiach polskich od późnego średniowiecza do czasów współczesnych*, Rzeszów, s. 95-120.
- Matyaszewski M.
1997 *Sprawozdanie z nadzorów archeologicznych nad modernizacją sieci elektro-energetycznej i kanalizacji sanitarnej oraz deszczowej w rejonie podwórza Jezuicka 1-7*, mps SOZ Lublin.
- Mierosławski M.
1979 *Pseudomajolika XVI-XVII wiek z Zamku Królewskiego w Warszawie*, „Rocznik Warszawski”, t. 15, s. 139-161.

MARIUSZ MATYASZEWSKI

RESULTS OF ARCHAEOLOGICAL SUPERVISION CARRIED OUT IN THE BACK YARD OF 1-7 JEZUICKA STREET IN THE OLD TOWN IN LUBLIN

In the parcel where there used to be a house at 5 Jezuicka Street (Fig. 1), relics of a latrine from the 16th century were uncovered (Fig. 2), from which hundreds of fragmented ceramic items were obtained (Fig. 3). The examination of the cul-

tural layers in the trenches suggests that within the present day back yard there existed an earth rampart which can be dated to the times before the foundation of the town.

Pracownia Badań i Nadzorów Archeologicznych w Lublinie